

---

Rad sa znanstvenoga skupa  
UDK 821.163.42'282 : 811.163.42'282 Bartolić (091)(497.5)  
Primljeno 2010-03-17

## OSVRT NA BARTOLIĆEVE JEZIKOSLOVNE STRANICE

Mijo Lončarić, Zagreb

### Sažetak

*Bartolić se u svojem velikom znanstvenom opusu relativno malo bavio jezikom, ali se u pregledu njegova ukupna rada to njegovo bavljenje nikako ne može i ne smije zanemariti.*

*Ovaj rad osvrt je na četiri teme o kojima je pisao Bartolić u vezi s kajkavskim narječjem, i to: (1) o međimurskom dijalektu, odnosno međimurskim narodnim govorima, (2) o jeziku starije kajkavske književnosti, (3) o istraživanju narodnih govora uopće, i (4) o odnosu dijalekta i književnoga jezika.*

*Ključne riječi: Bartolić, kajkavsko narječje, međimurski dijalekt, Međimurje, jezik starije kajkavske književnosti, istraživanje narodnih govora, dijalekt i književni jezik*

Bartolić se u svojem velikom znanstvenom opusu relativno malo bavio jezikom, ali se u pregledu njegova ukupna rada to njegovo bavljenje nikako ne može i ne smije zanemariti.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Kolegu Zvonimira Bartolića upoznao sam kao mladi asistent u tadašnjem Institutu za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, na Zrinjercu sedamdesetih godina, kamo je on dolazio na razgovor s uglednim članom Instituta i hrvatskoga jezikoslovca, Valentinom Putancem ("doktorom", kako smo ga kraće i jednostavno zvali). Tada sam saznao i za njegov zanimljiv životni put, "dogodovštine", koje je kasnije opisao u *Kaudinskom jarmu*. Kada je počeo objavljivati knjigu za knjigom, govorio sam mu da je on zapravo mali institut za proučavanje Međimurja. U međuvremenu, postao sam 1987. godine predstojnik Zavoda za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku (koji su s našim institutom činili još Staroslavenski zavod i Zavod za istraživanje folkloru). Pitao sam ga da li za svoj znanstveni rad, osim plaće koju dobije kao nastavnik Pedagoške akademije, dobije još neka sredstva za materijalne troškove, npr. za istraživanje u arhivima izvan Čakovca. Odgovorio mi je da ne. Prema pravilima organizacije znanstvenoga rada u istraživanju institutskih projekata mogli su sudjelovati i vanjski suradnici, i za njih je Institut dobivao određen postotak njihove plaće (oko

Ovdje ću reći ponešto samo o četiri teme, o kojima je pisao Bartolić u vezi s kajkavskim narječjem, i to: (1) o međimurskom dijalektu, odnosno međimurskim narodnim govorima, (2) o jeziku starije kajkavske književnosti, (3) o istraživanju narodnih govora uopće, i (4) o odnosu dijalekta i književnoga jezika.

Svakako su vrijedni pažnje i njegove stranice o toponomastici, a njihova tematika vidi se iz naslova radova: *Nominacija i denominacija mjesta u Međimurju*, *Toponim Međimurje*,<sup>2</sup> *Narušavanje hrvatskih kajkavskih toponima u Međimurju*.

U Matičinu članku o životu i radu Bartolića navodi se, između ostaloga, da je “još kao student, počeo proučavati hrvatske kajkavske govore Međimurja”, znači, počeo se zanimati za narodni govor. Njegov je diplomski rad također vezan za kajkavsku domaću riječ: “Kod pokojnog Miroslava Vaupotića, izvrsna kritičara i esejista, koji je za mojega studija bio uz profesora Frangeša asistent za noviju hrvatsku književnost, uzeo sam diplomsku radnju s temom Pavićeva poezija.”<sup>3</sup> Njegov rani rad koji je posvećen dijalektologiji *Prilog historiji govora Međimurja* objavljen je 1959. godine u prvom broju *Međimurske revije*. U njemu je među prvima nakon Drugoga svjetskog rata govorio o pomurskim Hrvatima u Mađarskoj (on ih zove kaniški) i njihovu jeziku. Znatno proširen, taj je rad kasnije pod naslovom *Hrvatski kajkavski govori Međimurja* objavljivan u prvom izdanju zbornika hrvatskoga kajkavskog pjesništva o Međimurju *Popevka zemlji* 1971. i ponovno u drugom izdanju 1991. godine. Danas je nama, tako i meni, lako reći kako on

---

20 ili 25 posto, onoliko koliko sada, uglavnom, dobijemo za projekt ukupno – ne računajući plaće stalno zaposlenih suradnika u ustanovi). Predložio sam mu da ga prijavim kao suradnika na jedan od naših projekata i tako sam učinio. Tako je bilo i s dr. Antom Sekulićem, kasnije i s nekim drugim suradnicima, dok nije prestalo vrijediti pravilo o financiranju rada vanjskih suradnika.

<sup>2</sup> S obzirom na rad *Toponim Međimurje* može se reći da je Bartolić, kao i drugi, prije mislio da je u vezi s imenom rijeke *Mura*: “... nameće se i zaključak da je naziv Međimurje potpuno autohton i da su ga Slaveni, Hrvati, stvorili po dolasku u ove krajeve, od hidronika (?) *Mura*, izraza koji im je bio nepoznat, i svog sufiksa i prefiksa. – Ipak je, ako se želi izvesti etimologija, potrebno vratiti se pitanju: odakle kraju koji se nalazi između dviju raznoimenih rijeka naziv koji u sebi sadrži samo jedno od imena tih rijeka?” (*Popevka zemlji*, 1971., str. 97) Dalje pokušava objasniti tu nelogičnost. Pripremao sam referat o toj temi za I. Skokove etimološke susrete (1986.), a zaključke sam iznio i na simpoziju u Varaždinu “400. obljetnica prve tiskane knjige u Varaždinu” (1986.) u diskusiji s Lazslom Hadrovicsem i Bartolićem, ali objavljeno tek 1995. (*Toponim Međimurje / Međimurje*). I Hadrovits je tada još taj toponim povezivao s imenom rijeke, navodeći mađarske likove *Muraköz* i sl. Osnovno je da je toponim *Međimurje* nastao pučkom etimologijom od apelativa *međimorje*, koji znači otok – ‘insula’. Adekvatna riječ postoji i u češkom jeziku, ima lik sa *mezi*. Prefiks *međi-*, prema štokavskome *među-* i općekajkavskome *med-*, ima adekvate u češkom i slovačkom prijedlogu – u slovačkom glasi *mezi*. To zapravo nije neko veliko otkriće, koje čudi, jer su to doslovce, izriječkom govorili hrvatski leksikografi, Belostenec i Jambrešić. U mojem mjesnom govoru, Reka kod Koprivnice, kao i na cijelom području oko Međimurja govori se: *Međimorje*, *Međimorec*, *Međimorka*, *međimorski*. Čudi zapravo tako veliko nepoznavanje našega jezika, leksikografije i toponimije, upravo kajkavske.

<sup>3</sup> To će biti prva verzija njegova odlična rada *Pavićeva kajkavska poezija*.

nije dobro utvrdio, prepoznao svojevrstnost, posebnost jezika toga – ponekad se kaže – najhrvatskijega dijela Hrvatske. (Naravno, kasnije je upoznat sa stanjem i to navodi u svojim radovima.) Međutim, to nije uspio ni velik slovenski slavist Vatroslav Oblak, zatim ni možda najveći hrvatski dijalektolog Stjepan Ivšić – u svojoj fundamentalnoj raspravi *Jezik Hrvata kajkavaca*, 1936., izrađenoj u povodu stogodišnjice hrvatskoga narodnoga preporoda, pa ni kasnije, velik istraživač kajkavštine Antun Šojat (1981.). Naravno, moglo bi se reći da se kroz pola stoljeća govor promijenio. Istina, i promijenio se, sve se svakim danom mijenja, a danas narodni govori posebno, znamo zašto. Međutim, osnovni sustav se teže i rijetko mijenja. Jedan primjer – blizu Međimurja, iz Podravine. Jedinostvena je, i svjetski, akcentuacija tipa *jag'oda – jagodê*, tzv. akcentuacija sa zakonom dvaju slogova (Fancev: *Zweisilbengesetz*), od Drnja do Podravske Sesveta. Osnovni je sustav na početku 20. st. opisao Franjo Fancev, snimio ga zvučno 1914. Josip Široki – kroz 100 godina se osnovni sustav nije promijenio.<sup>4</sup>

Da bi se pravedno mogao odrediti Bartolićev doprinos pisanju o govoru, jeziku njegova zavičaja, moram reći neke osnovne podatke i osobine međimurskih govora, međimurskoga dijalekta. Međimurski dijalekt postao je predmetom zanimanja već na početku znanstvenoga istraživanja kajkavskoga narječja, krajem 19. stoljeća. Moglo bi se reći da je prvi znanstveni rad o kajkavskom narječju napisan upravo o jednom međimurskom govoru. To je već spomenuti poznati rad Vatroslava Oblaka o govoru Svetoga Martina na Muri, pod naslovom *Nešto o meglumurskom narječju*, iz 1896. godine. Na žalost, pregled cijeloga međimurskoga područja, njegovih govora – međimurskoga dijalekta – dobili smo tek u naše vrijeme (Blažeka).

I s jezikoslovnoga gledišta za Međimurje i kajkavštinu važno je djelovanje Vinka Žganca. Svoju prvu knjižicu *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*, svezak I, izdaje u vlastitoj nakladi 1916. godine. Osim što je knjižica otkrila nepoznato blago i ljepotu tih popijevaka naročito glazbenicima, ali i jezikoslovcima rječničko blago i druge značajke pojedini dijelova, odigrala je veliku ulogu pri konačnoj odluci Versajske mirovne konferencije da Međimurje ostane u sastavu Hrvatske. Naravno, i Vinko Žganec bio je jedna od tema Bartolićeva rada. Slijedi spomenuti rad Stjepana Ivšića, u kojem on daje podatke i o međimurskom dijalektu.

Kao i neki drugi kajkavski govori i dijalekti (npr. Bednja, Podravina), kao i mnogi hrvatski uopće – međimurski govori čuvaju, s jedne strane, veliku starinu,

---

<sup>4</sup> Široki je snimao govor svojega rodnoga Virja, uglavnom u svojem izgovoru, za Phonogrammarchiv Austrijske akademije znanosti, i to na gramafonske, drvene ploče. Snimani su i drugi hrvatski govori (Rešetar štokavski kod Bjelovara, hrvatski moliški u Italiji, a snimljen je i hrvatski govor Frelištofa, danas Jevišovka, na jugu Moravske, u Češkoj). Naravno, većinom su snimani njemački govori. Građa se u tom arhivu čuva i danas i sada se digitalno objavljuje, pa je tako 2009. objavljena hrvatska građa. V. *Tondokumente*.

a s druge strane, imaju i inovacije koje pripadaju među najveće ne samo u kajkavštini i hrvatskom jeziku nego i među slavenskim jezicima uopće. Navodim najprije starine. Međimurje presijecaju izoglose, jezične slavenske crte koje se drugdje uzimaju čak za podjelu na jezike. Po njima sam međimurski dijalekt podijelio na tri poddijalekta.<sup>5</sup> To su crte: stegnuti, kraći ili nestegnuti, dulji nastavak u instrumenatalu jednine imenice ženskoga roda a-osnova – tip *žena*, tj. je li *\*(tob)-ǝ* ili *\*(tob)-oǝ*. Ta je izoglosa vrlo važna u slavenskim jezicima, npr. za slovački jezik, koji u svojem središnjem dijelu ima važne južnoslavenske, moglo bi se reći hrvatske crte.<sup>6</sup> To je razumljivo jer prije dolaska Mađara krajem 9. stoljeća u Panoniji je postojao neprekinut slavenski jezični kontinuum, gdje su hrvatski i slovački jezik prelazili jedan u drugi. Iduća je izoglosa refleks praslavenskoga *\*ǰ (< \*ǰj)*, npr. *međa* – *meja*. Jat se nije izjednačio s poluglasom na zapadu Međimurja, kao u većem njegovu dijelu i kao u većini kajkavskoga narječja. Slogotvorno *l (!)* nije se izjednačilo sa stražnjim nazalnim samoglasnikom *\*ǝ (o<sup>n</sup>)* u središnjem i zapadnom dijelu Međimurja (*roka* prema *vok* i *vuk*). Te sjeverozapadne kajkavske osobine neki smatraju slovenskima, međutim, već je Ramovš rekao da one nisu karakteristične za slovenski jezik, kao ni za hrvatski, ali su ih kao zajedničku osobinu razvili susjedni istočni panonski slovenski te zapadni međimurski i zagorski govori.

Koje su novine u međimurskim govorima? Posebno je karakteristično za međimurski dijalekt, koji uključuje kaniške govore u Mađarskoj (i neke zapadne zagorske) – ukidanje svih akcenatskih opreka, osim mjesta, dobiven je samo jedan naglasak, kao u istočnoslavenskim jezicima. Ta pojava dovela je do velikih promjena u vokalizmu – dobiven je bogat vokalizam u naglašenom slogu (većinom od 12 vokala) i siromašan u nenaglašenom slogu (obično samo 4 vokala). Čini se da je ta pojava u Međimurju vrlo stara, ne kao ona u Podravini (ona starija od Mađara). Za starost međimurske akcentuacije govore zapisi pjesama Đure Deželića iz hrvatskih kajkavskih pomurskih sela u Mađarskoj iz 1858. godine. Upućuje na to i akcentuacija u tzv. kajkavskih Gradišćanaca, u dva hrvatska sela – Umok i Vedešin (mađarski u sjeverozapadnoj Mađarskoj, kod Šoprona, na jugu Nežiderskoga jezera). Već je Ivšić utvrdio da su po tome najbliži međimurskim govorima.

<sup>5</sup> Moju podjelu preuzima najmarljiviji istraživač međimurskoga dijalekta Đuro Blažeka.

<sup>6</sup> U svojem referatu na kongresu u Bratislavi 1983. pokazao sam neke zajedničke osobine slovačkoga i hrvatskoga jezika i posebno kajkavskoga narječja, sjeverozapadnoga dijela hrvatskoga jezika. Govorio sam o devet pojava: 1. nastavak I jd. a-osnova (stegnut – nestegnut nastavak); 2. nastavak *-mo* || *-me* u 1. l. mn. prezenta; 3. ograničenje mjesta naglasaka; 4. refleks prednjega nazalnoga vokala otvoreno *e (ε)*; 5. prefiks *pre-*; 6. palataliziranje suglasnika ispred prednjih vokala; 7. *Slovjeni, Slovenci*; 8. vokali *e*-tipa; 9. dug nastavak NA mn. imenica srednjega roda.

Izdvojio sam kao uže veze osobine u točkama 1, 2, 3, 4, 5 i 9.

Takve zapletene odnose nije lako utvrditi, kao što je Ivšić rekao da nije bilo lako utvrditi kajkavsku metatoniju *mêso* > *měso* (slična onoj u litavskom jeziku), u većini sjeveroistočnih kajkavskih govora.

Bartolić je zabilježio brojne pojedinačne osobine međimurskih govora, koje onda lingvist može tumačiti – mnoge od tih osobina da ih on nije zabilježio, ne bi bile nikada poznate.

Vrijedan je Bartolićev doprinos proučavanju jezika starije međimurske književnosti *Dijalektna osnovica Prekomurskih pjesmarica*. Sva tri njegova zaključka o tom jeziku uglavnom su točna, samo im je težina drukčija. On kaže: “(1) osnovicu jezika starije P.p. čini jezik sjevernog Međimurja, čakovečko-štrigovskog područja, (2) što se pak tiče ostalih elemenata, oni, pripadaju jeziku starije hrvatskokajkavske književnosti i jeziku Zrinskih pjesmarica, koji se razvijao na tradicijama hrvatskog jezika čakavske povenijencije, kao i na tradicijama protestantske književnosti” i “(3) Poseban sloj u *Prekmurskoj pjesmasricdi* (starijoj) predstavljaju leksičke inovacije koje su nastale tijekom prepisivanja pjesama.” Bit će točnije da su te pjesme pisane tadašnjim književnim jezikom sjeverozapadne Hrvatske, imali smo već Pergošića i Vramca, bilo je i drugih utjecaja, juga i protestantizma, a lokalno se nadograđuje.

U dijelu knjiga koje je uredio sastavio je i rječnike nepoznatih i manje poznatih kajkavskih riječi. U literaturi je već istaknut onaj uz spjev *Opseđenje i poboj sisečki Tomaša Goričanca* (1982.), a sastavio je i *Rječnik Rukoveti hrvatskoga narodnog blaga na međimurskoj kajkavštini Andrije Strbad* (1987.), *Tumač manje poznatih riječi Pergošićeva Decretuma* (2003.) te *Tumač manje poznatih riječi Putnoga tovaruša Ane Katarine Frankopan-Zrinski* (2004.). Kao što je istaknuto u članku Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu, od te vrijedne građe trebalo bi “sastaviti zanimljiv rječnik”<sup>7</sup> blaga.

Kao i spomenuti radovi, te njegovi mnogobrojni i odlični radovi o književnosti, bilo na kajkavskim narodnim idiomima ili kajkavskom književnom jeziku, radovi o narodnoj i autorskoj književnosti – veliku važnost za poticanje istraživanja ne samo međimurskih narodnih govora i kajkavštine nego svih hrvatskih govora ima i njegovo izravno zauzimanje za znanstvenoistraživački dijalektološki rad. O tome je pisao:

“Zato i građa ovih *Rukoveti*, kao i korpus *Hrvatskih pučkih popijevaka* Vinka Žganca – a također i građa drugih skupljača – govori da bi pokraj *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* – koji se izrađuje na temelju hrvatske kaj-

<sup>7</sup> Đuro Blažeka marljivim i neumornim radom skupio je veliku građu međimurskoga rječničkoga blaga, što treba leksikografski obraditi za rječnik. Pomogao je u izradi rječnika pomurskih Hrvata u Mađarskoj.

kavske književnosti hrvatske kajkavske leksikografije – isto tako valjalo urgentno pristupiti ne samo dijalektološkom istraživanju toga jezika kao narječja nego i skupljanju jezičnog blaga svih područja narodnog života, zajedno s cjelokupnom onomastikom, toponimima, hidronimima, antroponimima, florom i faunom, kako bi se u posljednji čas to blago neprocjenjive vrijednosti spasilo od propasti i očuvalo za izradbu rječnika žive leksike hrvatskoga kajkavskog jezika.”<sup>8</sup>

Bartolić je dobro znao što su kajkavci na čelu s Gajem uradili za ujedinjenje svih hrvatskih dijelova i stvaranje hrvatske nacije. Od njegovih jezikoslovnih radova s tom temom pozornost je privukao rad *Tko je navukao stenjevečku rubaču hrvatskom jeziku* (naravno, već i samim provokativnim naslovom). Kasnije, spominjući taj rad u novinskom članku piše: “(...) činjenica je da je kajkavština bila, hrvatska standardizirana kajkavština, u doba kada je napuštena, najizgrađeniji književni jezik ne samo u Hrvata nego i na čitavom slavenskom jugu. To je mišljenje onih slavista koji su se bavili proučavanjem stila književnih djela hrvatskih kajkavskih pisaca starijega razdoblja (Hadrovics)” ... “U svim sam se prigodama uvijek pribojavao da rasprava ne uđe u područje u komu će se izgubiti kriteriji u prosudbi hrvatskoga standardnog jezika kao povijesnoga, sociolingvističkoga i lingvističkog fenomena. ... Sasvim je sigurno da nije potreban Hrvatima ni državni, niti jezični partikularizam.”<sup>9</sup> I nastavlja: “Stoga nije nimalo nenormalno da netko postavlja, makar se to nekome činilo kako god nespretnim, pitanje uvođenja kajkavštine (i čakavštine) u hrvatske škole. ... Trajna (bi) zadaća hrvatske škole u upoznavanju hrvatske književne baštine trebala bi biti provedena putem određena broja književnih i znanstvenih tekstova kajkavskih i čakavskih, ugrađenih u programe i udžbenike i to tako da se učenicima približi i jezik i sadržaj, do stupnja neutralizacije razlika između tekstova na standardu i nestandardima. Bio bi to prvi korak u prevladavanju animoziteta. Slažem se s dr. Težakom da bi u tomu i županijske prosvjetne službe mogle, u koordinaciji s Ministarstvom prosvjete i športa, već i sada mnogo učiniti da se hrvatska narječja približe učenicima u sklopu zavičajne nastave i to na čitavom području Hrvatske.

Za recepciju tako komponiranog programa trebalo bi najprije osposobiti učitelje i profesore na fakultetima i visokim učiteljskim školama.”

Donio sam ovdje oveći citat, jer se tako bolje vidi Bartolićeva misao nego da sam ga parafrazirao. Tomu bih dodao: to što govori Bartolić apsolutno je jasno i nužno. Sudbina narodnih govora i dijelova narodnoga jezika u uvjetima razvijene civilizacije, industrijalizacije, urbanizacije, širokoga obrazovanja i nasrtaja masovnih medija kod većine naroda, posebno europskih – uglavnom je jednaka. Bitno

<sup>8</sup> *Pabirci ...*, objavljeno 1987. godine, pa 1989. u knjizi *Sjevernohrvatske teme – 4*, str. 305.

<sup>9</sup> *Vjesnik*, 3. XII. 2002

je da imamo pravilan stav prema dijalektu – da se ne prezire, ne zapostavlja, da se voli i od njega polazi pri ovladavanju općenacionalnim književnim, standardnim jezikom; da smo svjesni kako je važan čimbenik nacionalnoga identiteta i jedinstva u različitosti. Bartolićev je pristup uloži i biti dijalektnoga fenomena bio znanstveno fundiran i sociološki, nacionalno ispravan.

Uz rad o književnosti nezaobilazan je, iako obimom znatno manji i dijalektološki doprinos Zvonimira Bartolića, a važna je njegova publicistička djelatnost o odnosu dijalekta i književnoga jezika.

### Literatura\*

Z. Bartolić – 1971: *Hrvatski kajkavski govori Međimurja*. “Popevka zemlji / hrvatsko kajkavsko pjesništvo Međimuraca i Nemeđimuraca o Međimurju”. Čakovec 1971.

1978: *Pavićeva kajkavska poezija*. “Za vuglom provincija”. Čakovec 1978 : 9-38.

– 1980: *Hrvatski književni i neknjiževni tekstovi na tlu Međimurja*. *Sjevernohrvatske teme I*. Čakovec 1980.

– 1985: *Sjevernohrvatske teme, III. Književno djelo Jurja Habdelića*. Čakovec 1985.

– 1988: *Hrvatski pučki pjesnik Florijan Andrašec*. Čakovec, 1988.

– 1989a: *Dijalektalna osnovica Prekomurskih pjesmarica*. “*Sjevernohrvatske teme, IV. Krležiana*”. Čakovec 1989: 230-244.

– 1989b: *Zavičaj i dijalekt u nastavi – što je to?* “*Sjevernohrvatske teme, IV*”. Čakovec 1989 : 283-300.

– 1996a: *Toponim Međimurje*. “*Hrvatski sjever*” (Čakovec) 2–3 : 49–71.

– 1996b: *Ne Međimurje, niti Međimurje, nego Međimorje: (prinos poznavanju toponima Međimurje)*. “*Hrvatski kajkavski kolendar*”. Čakovec 1996 : 210.-213.

– 1996b: *Narušavanje hrvatskih kajkavskih toponima*. “*Sjeverno-hrvatske teme V. Insulana Croatica & T D; Studije i rasprave*”. Čakovec 1998.

– 2002: *O hrvatskom se jeziku i o kajkavštini i čakavštini više ne može raspravljati kao o vinskim mušicama*. “*Vjesnik*” 3. XII. 2002.

– *Kipci, sjećanja i prisjećanja na Mikulu Pavića*. “*Vijenac*”, broj 269, 24. lipnja 2004.

– 2006: *Sjevernohrvatske teme, VIII. - Pučko pjesništvo pomurskih Hrvata*. Čakovec 2006.

– 2007: *Kaudinski jaram, pripovijesti i putopisi*. Čakovec 2007. (pod pseudonimom Zvonimir Dubravski).

\*\*\*

Đ. Blažeka: *Međimurski dijalekt : hrvatski kajkavski govori Međimurja*. Čakovec 2008.

L. Hadrovics: *Ungarische Elemente im Serbokroatischen*. Köln-Wien 1985.

P. Houtzagers: *The Kajkavian Dialect of Hidegség and Fertőhomok*. Amsterdam–Atlanta 1999.

P. Ivić: *Izveštaj o ispitivanju govora u severnoj i zapadnoj Hrvatskoj*. *Godišnjak FF u Novom Sadu*” VI (1961) : 403-405.

S. Ivšić: “*Jezik Hrvata kajkavaca*.” *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*” 48 (1936) : 47-88.

– *Hrvatska dijaspora u 16. st. i jezik Hrvata Gradišćanaca – Priredio i dijelom obradio Božidar Finka*. “*Izabrana djela iz slavenske akcentuacije*”, 723-798 + 6 karata. München 1971.

\* Ne donosim sve radove o temi, nego samo citirane.

- M. Lončarić 1985: *Govor Donje Dubrave i okolice*. "Kaj" XVIII (Zagreb)/ 5-6 : 39-50.  
– 1991: *Žgančev doprinos poznavanju kajkavštine*. "Narodna umjetnost", posebno izdanje 3 : 195-202. Zagreb 1991.  
– 1993: *Prilog južnoslavensko-zapadnoslavenskim odnosima s posebnim obzirom na slovačko-kajkavske veze*. "Croatica" 23-24 (Zagreb 1993) : 177-188 (isto "Kajkaviana & alia". Zagreb 2005)  
– 1995: *Toponim Međimorje / Međimurje*. "Studia Slavica Savariensia" 2 (Szombathey 1995) : 15-22.  
– 1996: *Kajkavsko narječje*. Zagreb 1996.  
– 1997: *Kajkavština u Mađarskoj*. "Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika." Pečuh 1997 : 198-219.  
– *Pomurske kajkavske pjesme iz 1858. Zapisi Đure Deželića*. "Studia Slavica Savariensia" (Szombathey 2003) : 266-281.  
V. Oblak: *Nešto o megjumurskom narječju*. Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena. Knj. I. (Zagreb 1896) : 44-62.  
A. Šojat: *Prelog* (OLA 31). *Fonološki opisi srpskohrv. / hrv., slovenskih i makedonskih govora obu-hvaćenih OLA*. Sarajevo 1981 : 331-337.  
O. Šojat: *Hrvatski kajkavski pisci*, I-II. Zagreb 1977.  
I. Zvonar, S. Hranjec: *Usmena narodna književnost na tlu Međimurja*. Čakovec 1980.  
I. Zvonar, S. Hranjec, A. Strbad: *Usmena narodna književnost na tlu Međimurja*. knj. II., Čakovec 1987.  
V. Žganec: *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*. Sv. 1. Zagreb 1916. (vlastita naklada).  
– *Pučke popijevke Hrvata iz okolice Velike Kaniže*. Čakovec 1974.  
*Tondokumente aus dem Phonogrammarchiv, Gesamtausgabe der historischen Bestände 1899-1950, Series 11/1: Croatian Recordings 1901-1936* (German Edition) [Audiobook] (Audio CD) General Editor: Dietrich Schüller. Editor: Gerda Lechleitner. Beč 2009.

## BARTOLIĆ'S WRITINGS ON LINGUISTICS – AN OVERVIEW

By: Mijo Lončarić, Zagreb

### Summary

*In his extensive body of scientific work Bartolić dedicated a relatively small part of his attention to language issues, but nevertheless this cannot and must not be neglected when making an overview of his overall works.*

*This paper is on 4 subjects about which Bartolić has written that are all connected with the Kajkavian dialect, i.e. : (1) on the Međimurean dialect, i.e. the Međimurean vernaculars, (2) on the older Kajkavian literature language, (3) on the research of vernacular in general, and (4) on the relations between the dialect and the literary language.*

*Key words: Bartolić, the Kajkavian dialect, the Međimurean dialect, Međimurje, the language of older Kajkavian literature, research on vernacular, dialect and the literary language*